

Pledoarie pentru mediere școlară

Șleahtițchi Mihai, dr. în psihologie, dr. în pedagogie, *Maria Vîrlan*, dr. în psihologie

Summary

In this article address the issue of school mediation. It is analyzed the situation regarding the types of conflicts in school. The argument is the idea that not so concerned about the number of school conflicts, how to approach them. In fact it will be organized knowledge and understanding of the conflict at all stages of maturation of the child depends on his luggage that will come in adult life. Conflict can be seen as the initiator of change and can become a source of education, an opportunity to be strengthened in school. And because this really going to happen, it would be like to be a school environment. They argue for school mediation. We propose ways to enter mediation in schools. Bring examples of best practices for implementing mediation programs in schools.

Rezumat

În articolul de față se abordează problema medierii școlare. Este analizată situația referitoare la tipurile de conflicte în școală. Se argumentează ideea, că nu atât numărul de conflicte școlare îngrijorează, cât modul de abordare a acestora. De faptul cum va fi organizat procesul cunoașterii și înțelegerii conflictelor la toate etapele de maturizare a copilului, depinde și bagajul acestuia cu care va ieși în viața adultă. Conflictul poate fi privit ca inițiator al schimbării și poate deveni o sursă de educație, o oportunitate pentru a fi fortificată în școală. Iar pentru ca asta cu adevărat să se întâmple, ar fi bine, ca să existe mediere școlară. Se aduc argumente pentru medierea școlară. Se propun modalități de a introduce medierea în școli.

Cuvinte cheie: conflict, conflict școlar, actori educaționali, mediere, mediere școlară.

Școala are sarcina de a forma viitorul adult astfel încât să fie pregătit pentru a preîntâmpina conflictele, ori, a le soluționa în cel mai bun mod.

Fiind este o parte firească a vieții de zi cu zi, conflictul se produce inerent între oamenii adulți, dar și între copii și maturi.

În mediul școlar putem evidenția conflicte între elevi, conflicte între profesori și elevi, conflicte între profesori, conflicte între părinți și cadrele didactice.

Conflicte între elevi. În cazul elevilor, conflictele au la bază, de regulă, competiția neloială, dorința de afirmare cu orice preț, invidia, antipatia reciprocă, intoleranța, nepotrivirile de caracter, lupta pentru dominarea grupului, comunicarea slabă, exprimarea nepotrivită a emoțiilor, lipsa priceperilor de rezolvare a conflictelor, utilizarea greșită a puterii de către

cadrul didactic, agresiunile nemotivate din partea colegilor, criticile aduse familiilor lor, agresarea prietenilor, aroganța, minciunile și ridiculizarea aspectului fizic.

- *Atmosfera competitivă.* Elevii au fost obișnuiți să lucreze individual pe bază de competiție, lipsindu-le deprinderea de a munci în grup, încrederea în colegi și profesori. Ei nu doresc decât victoria asupra celorlalți și dacă nu o obțin își pierd stima de sine. Competiția apare în toate momentele, chiar în cele în care ea este neproductivă.
- *Atmosfera de intoleranță.* În clasă se formează cliici iar lipsa sprijinului între colegi duce de multe ori la singurătate și izolare. Apar resentimente față de capacitățile și realizările celorlalți, neîncrederea și lipsa prieteniei.
- *Comunicare slabă.* Aceasta reprezintă solul cel mai fertil pentru conflict. Cele mai multe conflicte pot fi atribuite neînțelegerii sau percepției greșite a intențiilor, sentimentelor, nevoilor și acțiunilor celorlalți. Elevii nu știu să-și exprime în mod pozitiv nevoile și dorințele sau le este frică să facă asta.
- *Exprimarea nepotrivită a emoțiilor.* Orice conflict are o componentă afectivă. Conflictele se pot accentua atunci când elevii au sentimente deplasate, nu știu să-și exprime supărarea sau nemulțumirea într-un mod neagresiv, își suprimă emoțiile și sunt lipsiți de auto-control.

În soluționarea acestor conflicte un rol mare îl are profesorul. El trebuie să fie un pacificator care utilizează, însă, constructiv conflictul în vederea atingerii finalităților educaționale stabilite. De aceea el trebuie să afle, în primul rând, cauzele concrete ale conflictului apărut.

Pentru stingerea conflictelor dintre elevi este nevoie de crearea unei comunități educaționale în care elevii se sprijină unii pe alții. Caracteristicile acesteia sunt:

Cooperare. Elevii învață să lucreze împreună, să aibă încredere unii în ceilalți și să-și împărtășească preocupările.

Comunicare. Elevii învață să observe atent, să comunice cu acuratețe ceea ce au de spus, să-i asculte atent pe ceilalți.

Toleranță. Elevii învață să respecte și să valorizeze pozitiv diferențele între oameni, să înțeleagă propriile prejudecăți și modul în care acestea acționează.

Expresie emoțională pozitivă. Elevii învață să-și exprime sentimentele, în special supărarea sau nemulțumirea, în modalități neagresive și nedestructive. Totodată ei învață auto-controlul.

Conflictele dintre cadrele didactice și elevi. În cazul conflictelor dintre profesori și elevi, acestea au la bază cauze multiple, cele mai frecvente fiind:

- Nerezolvarea unor stări mai vechi, pe fondul cărora se acumulează noi tensiuni.

- Stimularea, aprecierea inegală practică în activitate.
- Supraîncărcarea cu sarcini nediferențiate, corelată cu evaluarea incorectă.
- Aplicarea rutinieră, șablon, a unor măsuri asemănătoare la toți elevii.
- Evaluarea subiectivă a cunoștințelor și a comportamentului afectiv – atitudinal.
- Acordarea în continuare unei importanțe prea mari informativului și mai puțin formativului.
- Nevalorificarea preocupărilor elevilor de studiu independent, de afirmarea creativității, de completare prin activități extrașcolare.
- Redusa diversificare a metodelor activ – participative și de implicare efectivă a elevilor în activitatea de predare – învățare.
- Abuzul de muncă frontală care blochează afirmarea unor elevi.
- Redusa utilizare a variatelor forme și rețete de comunicare cu toți elevii.
- Afirmarea subiectivă a exigenței.
- Neacceptarea exprimării unor opinii opuse sau modificate la elevi.
- Recurgerea la autoritate în rezolvarea unor probleme care se ivesc.
- Pasivitatea, sau amânarea rezolvării unor probleme.
- Nestăpânirea unor nemulțumiri cauzate extern, dar prelungite în clasă.
- Neadaptarea la evoluția dezvoltărilor elevilor, la particularitățile de vârstă.
- Formarea insuficientă a deprinderilor de cunoaștere reciprocă, de muncă în grup, de cooperare, de acceptare reciprocă.
- Neantrenarea elevilor în managementul activității – în organizare, în luarea deciziilor curente, în coordonare, în evaluare, în reglare.
- Nediscutarea cu elevii a consecințelor neparticipării la activități.
- Lipsa relațiilor de comunicare în afara lecțiilor, în activități în afara clasei pentru comunicare, cunoaștere, stimulare, rezolvare de probleme.
- Slaba comunicare cu părinții pentru cunoașterea evoluției elevilor și stabilirea unui parteneriat în soluționarea tensiunilor ivite.
- Analize, aprecieri eronate, subiective ale manifestării elevilor.
- Stil permisiv, sau dimpotrivă autocritic, rigid.

Elevii, în general, se deschid în fața unui profesor pe care îl simt apropiat, se inhibă atunci când cadrul didactic manifestă autoritarism față de cei cu rezultate slabe la învățătură, își reprimă furia atunci când li se face o nedreptate sau sunt etichetați ca fiind elevi problemă, creându-se astfel o ruptură între membrii colectivului clasei, devin indiferenți atunci când sunt tratați cu indiferență. Violența psihologică repetată îndreptată împotriva elevilor, poate duce la apariția

sentimentului de frustrare, care se poate generaliza determinând o schimbare a atitudinii față de profesor și față de activitatea școlară în general. Sunt elevi care suferă ca urmare a unor judecăți negative ale unor profesori, judecăți care vin să întărească propriul lor sentiment de îndoială, de descurajare, de lipsă de încredere în forțele proprii. Acest dispreț o dată interiorizat, poate antrena un ansamblu de reacții comportamentale: lipsa de comunicare, pasivitate la lecție, indiferență sau perturbarea lecției, apariția unor atitudini ostile, provocatoare.

Conflictele dintre profesori. Conflictele dintre profesori sunt determinate, mai ales, de lupta pentru obținerea unor avantaje (obținerea salariului de merit, de exemplu), lupta pentru obținerea unor funcții de conducere (șef de catedră sau de comisie metodică, membru în consiliul de administrație, director adjunct, director,) sau pentru afirmare (obținerea de premii de către elevii lor care participă la diverse concursuri școlare, obținerea gradului didactic etc.).

Nu lipsesc însă nici cauze cum sunt: existența unor convingeri și opinii diferite, a unor valori diferite, deosebiri în plan temperamental și cultural.

Foarte delicate sunt conflictele unor profesori cu conducerea școlii în general sau cu directorul școlii în special. Pentru evitarea și/sau rezolvarea rapidă a unor astfel de conflicte, este bine ca fiecare parte să adopte un comportament proactiv, prin care se caută îmbunătățirea relațiilor interpersonale dar și a celor organizaționale.

Conflictele între părinți și cadrele didactice. Principalele cauze ale acestor conflicte sunt : comunicarea defectuoasă datorită neînțelegerilor sau numărului mic de contacte pe parcursul unui an școlar ; conflictul de valori și lupta pentru putere: părinții au prejudecăți bazate pe experiențele lor anterioare sau nu le este clar care este rolul profesorilor în viața copiilor .

Îmbunătățirea relațiilor cu părinții prin diminuarea posibilităților apariției unor conflicte presupune :

- Informarea periodică, în scris sau verbală a părinților în legătură cu realizarea obiectivelor educaționale, cu reliefaarea progreselor înregistrate de copilul lor.
- Creșterea numărului de contacte în care se solicită părinților sugestii și opinii.
- Acomodarea cu ideile diferite ale părinților despre desfășurarea procesului de învățământ și explicarea, pe înțelesul lor, a demersului educațional care a generat diferențele de opinii.

În opinia noastră nu numărul de conflicte în mediul școlar este îngrijorător, ci modul de abordare a acestora. Mai mult, suntem convinși, că conflictul poate fi privit ca inițiator al schimbării și poate deveni o sursă de educație, o oportunitate pentru a fi fortificată în școală.

Iar pentru ca asta cu adevărat să se întâmple, ar fi bine, ca să existe mediere școlară.

De ce mediere în școală?

Medierea în școală trebuie să se conducă de principiul conform căruia fiecare elev este bun, el are doar neînțelegeri ale realității care îl înconjoară, fapt ce duce uneori la reacții cu implicarea disputelor.

Medierea conflictelor asigură un mediu propice discuțiilor, astfel părțile vor înțelege că direcția spre care e orientată comunicarea dintre ele este de fapt în interesul tuturor și că orice concesie mutuală făcută nu este un semn de slăbiciune, ci un semn de apropiere către o înțelegere corectă.

De faptul cum va fi organizat procesul cunoașterii și înțelegerii conflictelor la toate etapele de maturizare a copilului, depinde și bagajul acestuia cu care va ieși în viața adultă.

Școala este un mini – socium, iar de modul cum vor învăța copiii să interacționeze cu semenii și cu reprezentanții altor generații de vârstă pe teritoriul ei, depinde cum ei vor face asta în sociumul real matur. Dacă conflictele vor avea un rol distructiv în viața copilului, consecințele negative ale acestora se vor resimți și după mulți ani. Dacă însă interacțiunile conflictuale din anii de școală îl vor învăța să aibă o atitudine față de conflict ca față de posibilitatea de a înțelege profund oponentul, această experiență pozitivă va putea fi folosită cu succes în continuare. Comunicarea nu va prezenta pentru această persoană un pericol, ci va lărgi semnificativ posibilitățile ei atât în viața profesională, cât și în viața personală.

În vârsta școlară elevii au o mare necesitate de a se uni în grupe pe interese, de aceea deseori ei se pomenesc în grupe care împărtășesc idei asociale, deoarece nu au alegere. Crearea grupelor de „egali” ar fi o posibilitate pentru generația tânără să facă alegerea corectă. Astfel de grupe, unde elevii ar putea petrece timpul liber, i- ar ajuta pe aceștia să-și formeze deprinderi de interacțiune cu mediu agresiv, conflictual, dar ar contribui și la micșorarea numărului de delincvenți.

Având capacitatea de orientare în situații conflictuale, de prognozare a astfel de situații, tânărul poate să se bazeze pe propriile forțe și să nu depindă de împrejurări. Stabilitatea în relații interpersonale formează la personalitate caracterul deschis, încrederea în sine și în alții. Persoana încrezută în sine nu necesită manifestarea agresivității ca mecanism de apărare.

Medierea școlară este și o metodă eficientă de soluționare a disputelor dintre diferite nivele ale organizației școlare. Astfel, cadrele didactice, psihologii, membrii administrației ar putea evita arderea profesională, căci relațiile încordate cu elevii, dar și cu colegii de serviciu reprezintă factori stresogeni.

Învățarea medierii dă posibilitate să se creeze în colectiv o atmosferă sănătoasă, reieșind din faptul că prin mediere se evidențiază interesele fiecărui membru al grupului.

Implementarea medierii în școală va contribui la îmbunătățirea atmosferei în colectiv, unde fiecare elev, pedagog, părinte se va simți mai protejat.

Cele mai dese conflicte în școală se observă în vârsta preadolescentă și adolescentă, ori anume în această perioadă psihicul reacționează subtil și activ la schimbările din mediu. Deasemenea în această perioadă mulți tineri încearcă să-și determine pe cale experimentală limitele posibilităților proprii. Deseori elevul este împins în conflict de către violența și agresivitatea din partea semenilor, presiunea din partea pedagogilor și părinților, dorința de a demonstra independența și importanța proprie. Cauza principală a acestor conflicte este absența comunicării, nedevoltarea abilităților de comunicare eficientă.

Un elev are cel puțin un conflict pe parcursul unei singure zile de școală. Majoritatea elevilor cred că evitarea sau confruntarea acestor conflicte sunt căile cele mai eficiente de a le soluționa. Medierea îi va ajuta să folosească alte comportamente în conflict, ca compromisul, colaborarea. Chiar dacă medierea nu se va finaliza cu un acord, ea poate fi considerată reușită atâta timp cât reprezentarea despre conflict la cele două părți s-a schimbat.

Alegerea medierii ca alternativă a soluționării conflictelor în școală duce la limitarea daunelor produse de conflict și la îmbunătățirea situației școlare a elevului.

Mai mult, elevii învață că pot să-și rezolve singuri problemele cu cei din jur. Astfel, profesorii și administrația școlii se pot concentra mai mult pe activități didactice sau să se ocupe de probleme mai acute.

Medierea are un rol important de responsabilizare a copiilor. Această responsabilitate este cerută atât de părinți cât și de profesori, însă copilul nu are nici un fel de autoritate în acțiunile lui pentru că este lipsit de consimțământ. Medierea conflictelor în școală vine să rezolve acest paradox. Și anume, plasarea copilului în realitatea disputei, în cadrul ședinței de mediere, cu conștientizarea rezultatelor acțiunilor întreprinse are ca rezultat responsabilizarea acestuia și creșterea încrederii în acțiunile proprii.

Cum se responsabilizează?

Elevii se deprind cu regulile conflictului și învață cum trebuie să-și asume răspunderea. Conflictele nu mai sunt rezolvate prin ordine și, cu atât mai puțin reprimare, ci căutate și încadrate unui proces de soluționare. Copiii mediatori învață că manifestările tipic conflictuale pot fi transformate în acțiuni alternative.

Modul lor de gândire va transpune informația din “mijloc de presiune” în “alternativă” astfel:

Mijloc de presiune	Alternativa
Îi agresez pe ceilalți.	Mă ocup de problemă.
Negocierea este o competiție.	Negocierea este o cale comună de soluționare.

De la început am o singură opinie.	Sunt deschis la argumente care mă pot convinge.
Adopt o atitudine fixă.	Încerc să identific și interesele celorlalți.
Îi fac pe ceilalți să renunțe la cererile lor.	Încerc să îi conving pe ceilalți folosind argumente solide.
Îi supun presiunilor și îi provez de posibilitatea de a devia.	Ofer posibilități de compensare.

Medierea ar putea reduce cazurile de delincvență juvenilă din școli. Aici scopul mediatorului este de a încheia o înțelegere cu părțile aflate în conflict pentru că plantând înțelegerea la rădăcina conflictului, acesta nu va mai putea izbucni ulterior. După mediere tinerii devin mai calmi. Este adevărat nu sunt neapărat întotdeauna cei mai buni prieteni, dar se diminuează tensiunea și se instalează o liniște între ei.

Prin medierea școlară se pot dezvolta la elevi următoarele aptitudini:

- Exprimarea orală și în scris, capacitatea de a purta un dialog, de a asculta și de a argumenta opiniile,
- Identificarea și înlăturarea prejudecăților, stereotipurilor și discriminărilor,
- Stabilirea de relații pozitive,
- Rezolvarea conflictelor pe cale pașnică,
- Asumarea responsabilității
- Participarea la luarea de decizii etc.

Prin mediere actorii educației (profesorii) și elevii , ar trebui să descopere un alt tip de relație, pentru a evita și a nu rămâne blocați în situațiile de frustrare sau furie. Mulți ani, profesorii și elevii co-există fără a se cunoaște într-adevăr reciproc; în mediere ei se întâlnesc la nivel personal și nu mai sunt așa străini – un profesor și un elev care nu și-au vorbit încep să comunice. Se creează un sens al complicității, au loc schimburi de idei și păreri, se împărtășesc crezuri, este oferit sprijin mutual și fiecare se simte mai puțin izolat. Teama nu-și mai are locul, sentimentele putând fi discutate împreună - știind că agresivitatea poate fi dezamorsată. Relația se schimbă: în locul utilizării autorității - sunt instrumentele medierii - acestea putând fi puse în practică oricând.

Medierea în școală are un efect preventiv în privința apariției conflictelor, în special, și a violenței în general și mărește capacitatea școlii de a soluționa conflictele într-o manieră pașnică

Medierea intervine atunci când trebuie stins un conflict, fără ca demnitatea cuiva să fie lezată. Chiar atunci când tehnicile de rezolvare a conflictelor nu produc rezultatul ideal, ele conduc cel puțin la o îmbunătățire a situației. Astfel amplificarea conflictului nu mai este posibilă.

Cum poate funcționa medierea în școală?

În educația pentru rezolvarea conflictelor pot fi evidențiate 2 abordări:

1. Includerea temelor referitoare la structura conflictelor, etape, tipuri, modalități de soluționare – în disciplinele de bază (educația moral – spirituală, ed. civică etc.) și în curriculum-ul orelor de dirigenție
2. Programe de mediere.

Proiectele de mediere între elevi funcționează cu succes în școlile unde se ține cont de planul de dezvoltare școlară, de nevoile reale ale școlii și de solicitările venite din partea elevilor, profesorilor și părinților.

Sunt cunoscute bunele practici de implementare a programelor de mediere în școală. Evidențiem câteva proiecte de succes la nivel mondial:

- *Răspunsul Creativ al Copiilor la Conflict (RCCC)*, New York;
- *Educatori pentru responsabilitatea socială(ERS)*, Cambridge, Massachusetts;
- *Programul de rezolvare creativă a conflictelor (PRCC)*, New York, Louisiana, Alaska, New Jersey, California, Georgia, Oregon și Massachusetts;
- *Programul pentru Tinerii Negociatori*, Harvard;
- *Medierea între elevi: rezolvarea conflictelor în școli*, dezvoltat de *Institutul din Illinois pentru Rezolvarea Disputelor*;
- *Programul San Francisco Community Board*.

În România în Clasificarea ocupațiilor mediatorul școlar este profesie poziționată la poziția 235911 în grupa majoră 2 – specialiști în diverse domenii de activitate, subgrupa majoră 23 – specialiști în învățământ neclasificați în grupele de bază anterioare

Republica Moldova, deasemenea cunoaște bune practici în ceea ce privește medierea școlară, dar, care spre regret, nu au avut continuitate și durabilitate, dat fiind faptul, că după epuizarea surselor de finanțare din exterior, Guvernul nu a găsit mijloace pentru a continua aceste practici.

Cele mai frecvente conflicte între elevi care pot fi mediate:

- Batjocura privind defecte fizice sau intelectuale sau privind modul de a se îmbrăca
- Batjocorirea elevilor handicapați
- Imprăștierea de zvonuri rele despre cineva ca scopul de a obține o nota mai bună (mai ales în liceu)
- Conflicte între băieți și fete, bazate de diferența de sex
- Agresiuni legate de rasism
- Lăsarea persoanelor mai slabe în afara grupului. Excluziune
- Conflicte cauzate de probleme de comunicare, ca de exemplu distorsionarea faptelor în timpul transmiterii informației
- Conflicte de gelozie legate de povești de dragoste
- Furturi

➤ Certuri între găști de adolescenți.

Dar există conflicte care nu pot fi soluționate prin mediere,ca:

- situațiile care țin de violență fizică gravă,
- cazurile ce prezintă un pericol pentru comunitatea școlară (droguri, furtul unor lucruri prețioase etc.)
- cele ce implică probleme în afara competenței copiilor (certuri în care sînt amestecați părinții etc.).

Medierea în școli poate fi de mai **multe tipuri**: medierea adult-elev, mediere între ”egali” medierea în “pereche “ sau comedierea.

În calitate de mediatori în școală pot fi cadrele didactice, psihologul, elevi special pregătiți.

Elevii mediatori sunt cei pregătiți pentru a facilita discuția dintre elevi sau grupuri de elevi în vederea găsirii unei soluții. Scopul lor este de a oferi părților în conflict o mai bună comunicare și înțelegere, care de cele mai multe ori duce la o soluție acceptată de toată lumea. Deci elevii ca mediatori nu oferă soluții la disputele colegilor. Nu critică pe nimeni, nu anunță dirigintele ori alți profesori. Ei doar urmăresc niște proceduri simple și completează un formular confidențial care este înmanat coordonatorului grupului de mediere (care este un adult). În urma soluționării conflictelor prin mediere elevii conștientizează faptul, că pot de sinestătător să-și rezolve problemele de relaționare, fără implicarea adulților.

În baza celor relatate mai sus putem concluziona:

În organizațiile școlare se produc conflicte între elevi, profesori, manageri.

Stările conflictuale sunt puternic influențate de gradul de comunicare și cooperare, persoanele implicate în conflicte dispunînd de cunoștințe teoretice și abilități practice modeste pentru rezolvarea conflictelor. Mulți elevi recunosc faptul că rezolvă rar sau nu pot rezolva conflictele în care sunt implicați. Ajutorul din partea profesorilor vine rar sau deloc, deși elevii ar dori să primească un ajutor mai susținut din partea profesorilor.

Organizarea programelor de mediere în școală constituie un bun prilej de cunoaștere reciprocă și autocunoaștere depășind astfel anumite bariere de statut și rol.

BIBLIOGRAFIE

1. Ghidul mediatorului școlar/ Olivier Peyroux, Adriana Maria Rotaru, Mihai Gruia Craiova: Reprograph, 2011.
2. Sarău Gh., Radu E. Ghidul mediatorului școlar. București, 2011.
3. Strasser F., Randolph P. Medierea - O perspectivă psihologică asupra soluționării conflictelor. București: FMMM.RO, 2012.

Primit 29.11.2013